

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΛΥΜΝΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ

Ελένη Παπαβασιλείου

Αρχαιολόγος, 4η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

Μιχάλης Κουτελλάς

Αρχαιολόγος, 4η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων

Στις 10 Απριλίου 2009, εγκαινιάστηκε το Αρχαιολογικό Μουσείο Καλύμνου, αποτελώντας σημαντικό πολιτιστικό σταθμό για τον τόπο και κίνητρο για τους επισκέπτες να ανακαλύψουν την τοπική ιστορία του νησιού.

Η Κάλυμνος, το νησί της Δωδεκανήσου που φημίζεται για τα σφουγγάρια και τους σφουγγαράδες της, κατά τον 4ο-7ο αιώνα μ.Χ. διανύει μια περίοδο ακμής. Ο εντοπισμός παλαιοχριστιανικών παραθαλάσσιων οικισμών, βασιλικών, εργαστηρίων, τάφων αποτελούν τεκμήρια μιας ακμάζουσας κοινωνίας που ασχολείται με το εμπόριο και την αλιεία. Ο ισχυρός σεισμός του 554 μ.Χ. συγκλονίζει το νησί, προκαλεί μεγάλες καταστροφές, χωρίς όμως να διακοπεί η ζωή. Με τις επιδρομές των Αράβων τα παράλια εγκαταλείπονται και ιδρύονται οχυρωμένοι οικισμοί στην ενδοχώρα, και τον 11ο αιώνα κτίζονται κάστρα για την προστασία των κατοίκων από τους Σελτζούκους Τούρκους. Το 1306 ο αυτοκράτορας Ανδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος παραχωρεί το νησί μαζί με την Κω, τη Λέρο και μέρος της Ρόδου στον γενοβέζο τιμαριούχο Vignoli, ενώ το 1386 η Κάλυμνος μαζί με τη Νίσυρο αποτελούν αυτοτελή διοικητική μονάδα. Το 1523, το νησί παραδίδεται εκούσια στους Τούρκους, προκειμένου να διατηρήσει αυτονομία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Αυτή η ιστορική πορεία της Καλύμνου ξετυλίγεται στον όροφο του νεοσύστατου Αρχαιολογικού Μουσείου που βρίσκεται στη συνοικία της Αγίας Τριάδας, στην πρωτεύουσα του νησιού Πόθια. Πρόκειται για διώροφο κτίριο που οικοδομήθηκε σε οικόπεδο το οποίο παραχωρήθηκε από το Σολώνειο Ευγηρίας Μέλαθρον το 1997. Είναι ενταγμένο στον περιβάλλοντα χώρο του αρχοντικού της οικογένειας Βουβάλη, ενός νεοκλασικού κτιρίου του 19ου αιώνα που λειτουργεί ως επισκέψιμος μουσειακός χώρος.

Η οργάνωση των εκθεσιακών χώρων του Αρχαιολογικού Μουσείου και ο τρόπος έκθεσης ακολουθούν τις σύγχρονες μουσειολογικές προδιαγραφές και πραγ-

ματοποιήθηκε από την ΚΒ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στο πλαίσιο του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) Νοτίου Αιγαίου 2000-2006. Στις δύο μεγάλες αίθουσες του ισόγειου εκτίθενται αξιόλογα αρχαιολογικά ευρήματα, κυρίως μαρμάρια και χάλκινα αγάλματα, που καλύπτουν τους αιώνες από τη Νεολιθική εποχή έως και τη Ρωμαιοκρατία.

Η συνέχεια της ζωής, η μετεξέλιξη της κοινωνίας και η πολιτιστική διαδρομή της Καλύμνου κατά τους βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους παρουσιάζονται, όπως προαναφέρθηκε, στον όροφο του Μουσείου. Εδώ εκτίθενται αντιπροσωπευτικά ευρήματα, τα οποία έχει φέρει στο φως η επισταμένη αρχαιολογική έρευνα των τελευταίων χρόνων στο νησί από τους αρχαιολόγους της 4ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, διευρύνοντας καθοριστικά το πεδίο των επισημονικών γνώσεων γύρω από την πολιτιστική παρακαταθήκη του τόπου. Η πλούσια μνημειακή τοπογραφία του νησιού αντιπροσωπεύεται από οικισμούς με τα χαρακτηριστικά

1. Εξωτερική άποψη του Αρχαιολογικού Μουσείου Καλύμνου.

2. Άποψη των προθηκών με ευρήματα από ανασκαφές στο νησί και ναυάγια.

οικοδομήματα των βασιλικών, από κάστρα, λουτρά, υπέργεια καμαρωτά ταφικά κτίσματα, κεραμικά εργαστήρια, μοναστηριακά συγκροτήματα και εκκλησίες με αξιόλογο τοιχογραφικό διάκοσμο.

Στην αρχή της έκθεσης παρέχονται γενικού περιεχομένου πληροφορίες, σε τρεις μεγάλες πινακίδες με κείμενα και φωτογραφίες και ένα χάρτη με τα μνημεία του νησιού για τις κύριες ιστορικές περιόδους του νησιού, την Παλαιοχριστιανική (4ος-7ος αιώνες), τη Βυζαντινή (7ος-αρχές 14ου αιώνα) και την Ιπποτοκρατία (αρχές 14ου αιώνα-1523). Στη συνέχεια

και μέσα από τη διάρθρωση πέντε κύριων θεματικών ενότητων, παρουσιάζονται η οργάνωση των οικισμών, η καθημερινή ζωή, η οικονομία σε συνάρτηση με το εμπόριο, η σχέση των Χριστιανών με το θάνατο και, τέλος, ο πνευματικός βίος και η λατρεία.

Η έκθεση περιλαμβάνει συνολικά 219 αντικείμενα, που προέρχονται από την ανασκαφική έρευνα σε οικισμούς, εκκλησίες και τάφους της Καλύμνου, με σκοπό να παρουσιάσουν διάφορες όψεις της δημόσιας και της ιδιωτικής ζωής των κατοίκων του νησιού κατά τους μεταχριστιανικούς αιώ-

3. Άποψη της αναπαράστασης του παλαιοχριστιανικού τέμπλου του Αγ. Ιωάννη και η εικονιστική προβολή της αψίδας του Χριστού της Ιερουσαλήμ. Αριστερά η προθήκη με εκθέματα σχετικά με τη λατρεία.

νες. Αρχιτεκτονικά γλυπτά, χρηστική κεραμική, σκεύη και εργαλεία, αντικείμενα λατρείας, ταφικά κτερίσματα, νομίσματα, χάλκινα σταθμιά ζυγίσματος, μολυβδόβουλλα, χειρόγραφοι κώδικες, αγγεία από ναυάγια κ.ά. φωτίζουν ποικίλες πτυχές του καθημερινού βίου και αντικατοπτρίζουν την ιδεολογία και γενικότερα την κοινωνία της εποχής. Εντυπωσιακή είναι η αναπαράσταση του παλαιοχριστιανικού τέμπλου της βασιλικής του Αγ. Ιωάννη του Μελιτσάχα στις Μυρτιές, ενώ η αψίδα του πιο σημαντικού παλαιοχριστιανικού μνημείου, του Χριστού της Ιερουσαλήμ, ζωντανεύει με εικονιστική προβολή στον τοίχο, σε φυσικό σχεδόν μέγεθος. Η αναπαράσταση συνοδεύεται και από άλλα αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως κιονόκρανα, αμφικιονίσκο με επίθημα δίλοβου παραθύρου και άμβωνα.

Μνημεία και ευρήματα προσεγγίζονται μουσειολογικά, όχι

4. Χειρόγραφο τετραεγγέλο, 13ος-14ος αι.

ως έργα τέχνης με αυτόνομη αισθητική και ιστορική σημασία, αλλά ως προϊόντα του πολιτισμού που τα δημιουργήσε. Έτσι τα εκθέματα πλαισιώνονται από πινακίδες με πληροφοριακό υλικό (επεξηγηματικά κείμενα, φωτογραφίες, χάρτες και αναπαραστάσεις), που συμβάλλουν αφενός στην επιστημονική ερμηνεία τους και αφετέρου στην κατανόηση της ανθρώπινης κοινωνίας που τα χρησιμοποιούσε, είτε για να εξυπηρετήσει ανάγκες της καθημερινής ζωής είτε για να εκφράσει βαθύτερες πνευματικές και θρησκευτικές αναζητήσεις.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Καλύμνου θα συμβάλει καθοριστικά στην ανάδειξη των μνημείων και της τοπικής ιστορίας. Η Κάλυμνος είναι από τα ελάχιστα νησιά του Αιγαίου που διατηρούν τοιχοποιίες παλαιοχριστιανικών βασιλικών σε αρκετό ύψος, μέχρι την οροφή, χωρίς μεταγενέστερες επεμβάσεις, ψηφιδωτά δάπεδα με ποικίλη θεματολογία και σε μεγάλη έκταση και υπέργειους καμαρωτούς τάφους που ανάγονται στον 6ο-7ο αιώνα μ.Χ. Ήρθε το πλήρωμα του χρόνου το νησί να αποκτήσει ένα μουσείο αντάξιο του αρχαιολογικού του πλούτου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Στο σχεδιασμό, την οργάνωση και το στήσιμο της έκθεσης εργάστηκαν

5. Παλαιοχριστιανικό θωράκιο τέμπλου από τη βασιλική Αγίου Ιωάννη Μελιτσάχα, 5ος αι.

υπό την εποπτεία της προϊσταμένης της 4ης ΕΒΑ κ. Μιχαηλίδου, οι αρχαιολόγοι Μ. Κουτελλάς και Γ. Σταλίδης, οι συντηρητές Μ. Καΐκης, Η. Αυγενικός, Σ. Πατατούκος, Γ. Καργέλης, η γραφίστρια Α. Ιακωβίδου, ο φύλακας Αρχαιοτήτων Γ. Σαρούκος και οι εργατοτεχνίτες Θ. Χαλκίτης, Ν. Κουτελλάς, Λ. Τσουκαλάς.

** Οι φωτογραφίες είναι του Νικόλαου Σμαλιού.

The Byzantine Exhibition in the Archaeological Museum of Kalymnos Island

Eleni Papavasileiou - Michalis Koutellas

In 2009 opened the Archaeological Museum of Kalymnos, which stands in the surroundings of the Vouvalis Mansion in Porthia. The Byzantine exhibition is sheltered on the first floor of the museum and comprises representative items dating from the fifth century AD to the Post-Byzantine period, which either have been found during the excavation research on the island or have been turned in by civilians. Introductory texts and explanatory maps on the monumental topography of the island introduce to the exhibition, while captions, representations and comprehensive texts commenting on each object supply the visitor with thorough information. Focal point of the entire exhibition is the reconstruction of a marble templon once belonging to an Early Christian basilica that has preserved remarkable architectural members.